

зирована роль В. Н. Перетца в возрождении украинской культуры и передаче интеллектуальных и культурных ценностей будущим поколениям.

Ключевые слова: украинская культура, национальная идея, культурное возрождение, украиноведение, культурное достояние.

Stakhiyeva N. The culture activity of V. N. Peretz in the context of the Ukrainian national idea late XIX – early XX century

Vladimir Nikolayevich Peretz has considered an outstanding figure of the scientist, academician, collector of literary monuments. His activity on the background of cultural-historical development and the struggle of the Ukrainian national idea of the late XIX – early XX century was investigated. The role of V. N. Peretz in the revival of Ukrainian culture and transfer of intellectual and cultural heritage for future generations was analysed.

End of XIX – beginning of the XX century was characterized by the development of cultural and creative potential based on defending the Ukrainian national idea. This was accompanied by the creation of spiritual values (language, literature, art, science, education, etc.), search, preservation and dissemination of intangible heritage. A major achievement in the development of the Ukrainian national idea became statement of the unique ethno-cultural, spiritual identity and values of Ukrainian culture. Realizing this has become a fundamental cultural and creative activity V. N. Peretz. Cultural and creative activity should be understood as an activity aimed at the development of culture, including search, collection, research, and cultural transmission to future generations. Consequently, the activity of V. N. Peretz promoted cultural progress, which included the creation of conditions for the development of culture and its study. He was engaged in the research, collecting work, the formation of the library and museum collections, holding archeographic and ethnographic expeditions, descriptions of manuscripts and early printed books. Exploring the sights of the historical past of the Ukrainian ethnos, he opened the unknown and little-known phenomenon of the historical facts of the national culture, including the ancient Ukrainian literature. In the scientific revolution were introduced numerous facts of history and theory of literary criticism. His master's and doctoral dissertation were both research and the publication of a large number of Ukrainian Study materials.

V. N. Peretz has developed a fruitful research and teaching work in the field of literary Ukrainian: an overview of the history of Ukrainian literature first began to teach the history of Ukrainian literature. He also taught the history of European theater and drama, was a reviewer Prime Kiev theater, sought out and published sights of the ancient theater, writing articles on the history of theater, criticized the publication of Drama. He defended the rights of the Ukrainian language, literature and culture who have been harassed by the tsarist.

Significant role in the investigation of a large array of Ukrainian cultural and historical material played "seminaries Russian philology under the guidance of professor V. N. Peretz" and activism scientist in scientific societies.

Over a lifetime, the researcher has accumulated and processed the vast documentary material Ukrainian history. The collection has become a large collection of teachings and valuable private collection of old. Came out a lot of research on the history of Ukrainian culture, language, literature and art. His collections have become a new major contribution of the source in the Ukrainian Fund of Culture, uncovered a number of aspects of literary relations between Ukraine and Poland, Russia and other countries. So, he filled the cultural space of the time the scientific facts and source material, which led to an understanding of Ukrainian mentality. This direction was decisive in the early stage of the study Ukrainian culture. Thanks to his tireless work devoted to the identification of the national culture, the global cultural space became revived, popularized distinctive Ukrainian culture.

Key words: ukrainian culture, national idea, cultural revival, cultural heritage.

УДК 130.2(043.3)

Цибулько Володимир Олександрович
аспірант

ПОЕТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ПРОЯВ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Стаття присвячена культурологічному аналізу феномена поетичного перекладу як процесу діалогу культур з акцентуванням на семіотичному підході до діалогічності як взаємопроникнення смислів культури. Проаналізовано переклад як акт взаємодії між Автором (Іншим) та Читачем (інтерпретатором Іншого), двобічний зв'язок якого відбувається через герменевтичну процедуру розуміння та трансформації семантичного поля тексту.

Ключові слова: поетичний переклад, інтерпретація, оригінальний текст, культура Іншого, діалог культур, культурні архетипи, універсальний предметний код, універсальний екзистенційно-смысловий код.

З точки зору культурології поетичний переклад постає як одна з форм інтерпретації тексту. Відбувається діалогічна трансформація перекладеного тексту у семіосферу культури Іншого. Так, поняття іншого у діалогістиці, поняття семіосфери у семіотиці культури, поняття інтерпретації у герменевтиці можуть бути використані як методологічна база при розкритті культурно-смыслові при-

роди перекладацької діяльності як форми культурного діалогу. Це, в свою чергу, шляхом синтетичного поєднання культурологічного та філологічного підходів допоможе розв'язати дві проблеми: методологічну (з'ясування "філологічної" природи культурології як дискурсу семантичного аналізу текстів) та предметно-змістову (з'ясування культурно-сислової природи перекладу як акту культури, як жесту інтеркультурного діалогу, як інтерпретації).

Поетичний переклад – це інтерпретативна робота з текстом суб'єкта (яким виступає поет-перекладач) як представника культури-реципієнта, що у свою чергу, приховує суб'єктність культурного "обличчя" (у левінасівському сенсі цього слова) Іншого.

Історіографічною базою проведеного у даній статті дослідження в першу чергу виступають праці таких культурологів, як В. Дільтей та М. Бахтін [1, 4], для яких центральним стає діалогічний підхід до методології культурологічних досліджень. Значущою є також наукова діяльність В. Даренського, який, базуючись на запропонованій М. Каганом відмінності між комунікацією як суб'єктно-об'єктними відносинами та спілкуванням як суб'єктно-суб'єктними відносинами, порівняв останню з діалогічними зв'язками [3]. Роль діалогічності як комунікації у культурології не можна розглядати в розрив з теорією культурних архетипів К. Юнга [10]. Важливо, проте, відмітити, що на відміну від запропонованої К. Юнгом культурологічної концепції, акцент огляду поняття архетипів у даній статті буде зміщено у бік літературознавчого огляду, що допоможе висвітлити їх значущу роль у розкритті поетичного тексту як твору.

Мета даної статті полягає у розкритті культурологічного значення поетичного перекладу як комунікативного вияву діалогу культур.

Для досягнення даної мети ми поставили перед собою такі завдання:

1. Визначити рівні герменевтичної інтерпретації тексту Автора Читачем у процесі поетичного перекладу на підставі семіотичного підходу до культури як діалогічної єдності знаку та значення, тексту і смислу.

2. Розкрити етапи здійснення поетичного перекладу як інтенції до трансформації смислів культури.

3. Розкрити значення теорії архетипів К. Юнга у процесі герменевтичної інтерпретації.

Перш ніж здійснити культурологічну характеристику перекладу як інтерпретації, ми повинні мати, як мінімум, три вихідні поняття, що слугуватимуть нам методологічними координатами: "смісл" як певний зміст, "текст" як зовнішня форма його вираження та власне "інтерпретація" як спосіб прочитання першого і другого.

Носіями культурних смислів є люди і тексти, що однаково можуть бути учасниками діалогу. Особливої значущості набуває для розуміння нами природи поетичного перекладу проміжний вид діалогу – звернення особистості (Читача-перекладача) до оригінального тексту (Автора) як до одухотвореного екзистенційного Іншого (Ти) в історичній перспективі. Діалог особистості і тексту постає основним механізмом здійснення діалогу культур: адже внутрішні світи Автора і Читача тексту не обов'язково синхронізовані у часі і можуть репрезентувати різні культурні традиції. Основним же механізмом здійснення діалогу особистості і тексту є внутрішній діалог: Читач повинен роздвоїтися на "Я" поза текстом (емпіричне Его) та "Я" у тексті (духовно-естетичне Его).

Саме внутрішній діалог як спосіб реалізації інтерактивної взаємодії особистості і тексту культури лежать в основі стратегії герменевтичної інтерпретації ("розуміння"). "Розуміння" завжди передбачає "вчитування" у "підтекст" тексту, занурення у його глибинні, невисловлені імпліцитні шари, схоплювання і відтворення його потаємної інтонації, яка трансформується і варіюється відповідно з думками і почуттями інтерпретатора. Як пише Г. Гадамер, "інтерпретатори говорять про те, що існує між рядками" [2, 152].

Отже, полісемантичне розуміння терміну "діалог" як простору взаємопроникнення смислів дозволяє говорити про діалогічність предмета та методу культурологічного дослідження, про їх внутрішнє кореспондування: між предметом і методом, між тим, що досліджується і тим, як досліджується, у культурології встановлюється органічна глибинна єдність. Предметом культурологічного аналізу є діалог смислів різних культур, які сприймаються як численні Інші і вимагають толерантного ставлення, а способом їх вивчення є діалог дослідника з текстом відповідної культури. Діалогістика як основа формування сучасної методології культурології стає актуальним пізнавальним принципом і утверджується у якості наріжного каменя неокласичної наукової картини світу. Щодо поетичного перекладу, то у ньому предмет і метод співпадають за правилом неокантіанських "наук про дух", що самі є породженнями духу: це інтерпретація інтерпретації, рефлексія рефлексії, тексти про текст (В. Дільтей, М. Бахтін).

Якщо тлумачити поетичний переклад як процес інтерпретації, його предметом буде текст як інтертекст (простір діалогу смислів), а методом розуміння як інтерсуб'єктивне співпереживання (діалогічний процес звернення Читача до тексту та його Автора як Іншого).

Герменевтичний діалог у дискурсі поетичного перекладу має свою специфіку: він передбачає досить складне завдання – побачити за конкретною багатоманітністю явищ духовного буття Автора приховану в них смислову матрицю культури, загальнокультурну картину світу, ментальність. Здійснення зазначеного завдання визначає сучасну структуру семіотичного аналізу, який передбачає конструювання своєрідного "дерева культури", що складається з вищого (знаково-символічного), середнього (комунікативного) та нижчого (генетичного) рівнів. На першому – знаково-символічному рівні – знаходяться вербальні і невербальні тексти культури – створені у її межах матеріальні і духовні цінності, які несуть прихований смисл. Цим прихованим смислом виявляється другий – комунікативний рівень – місце перебування картини світу, ідеологічних і ментальних рис культури, "душі культури" (О. Шпенглер). Остання, у свою чергу, виростає з нижчих, глибинних семантичних шарів в структурі культурної активності, які фіксуються на третьому – генетичному рівні. Тут перебувають прообрази культури – архетипи. Завдання перекладача як інтерпретатора символіки текстів полягає у декодуванні ментальності, картини світу та архетипів на основі тлумачення видимих, текстуальних, виявів культури. Потрібно зазначити, що ступінь варіативності культурних смислів "конусоподібно" зменшується мірою наближення до коренів "дерева культури": тобто на рівні "генів" культури закладаються загальнолюдські смисли – універсалії культури, що піддаються численним історичним і регіональним варіаціям у вигляді структур дочірнього порядку різного ступеня віддаленості від архетипічного центру на ментально-текстуальних рівнях.

Завдяки введенню до наукового обігу культурології такої "дендроцентричної" ієрархії у культурологічному підході до герменевтичної інтерпретації вдається поєднати установки на єдність і багатоманітність культур. Цей синтез визначає світоглядне значення культурології у дискусії універсалізму та партикуляризму як прикордонного типу наукової ментальності, що орієнтується на ідеал діалектичної єдності монізму та плюральності, самості та іншості, втілений у транскультурній ідентичності культуролога зокрема та людини культури – поета, філолога, співавтора – як діалогічного суб'єкта та перекладача текстів, схильного до їх трансформації.

На цьому ґрунті виникає одна із головних проблем інтертекстуальності – проблема адекватного перекладу тексту в широкому семіотичному значенні слова "переклад", що в контексті філософії діалогу означає перехід із системи смислових значень однієї культури на систему смислових значень іншої. Такий переклад постає, на нашу думку, як єдність двох етапів:

1. Розуміння тексту – осягнення об'єктивно закладених у тексті смислів, його автохтонного семантичного ядра, незалежного від свідомості інтерпретатора. Фактично це означає уміння "вчасно зупинитися", здійснюючи інерціальний, лавиноподібний потік інтертекстуального прочитання тексту.

2. Трансформація смислів, знаків, символів, закладених у даному тексті, у смисловий контекст "своєї" культури – пошук адекватних відповідників вихідних значень у новому контексті (прикладом блискучого виконання даного завдання постають конгеніальні переклади літературних творів).

З аналізу динаміки процесу інтерпретації випливає, що як суб'єкт діалогу герменевт-інтерпретатор – це співавтор, який кореспондує з автором за загальними законами діалогічного буття. Переклад тексту не зводиться тут до буквально-механічного відтворення слів з однієї мови іншою, але пов'язаний з інтенціональною спрямованістю свідомості. Справжній переклад тексту – це процес, коли відбувається передача не тільки (і не стільки) букви, скільки смислу.

Вищим досягненням перекладача є повнота розуміння, що підтверджується повнотою поясненням. Герменевтика у цьому контексті є дослідженням умов можливості розуміння, яке розширює "поле" інтерпретації, тобто не зводиться лише до роботи з текстами, але має справу з фундаментальними проблемами людського буття-в-світі. Це дозволяє відкривати життєвий світ інших культур, здійснювати діалог з ними і так збагачувати та глибше осягати власну культуру.

Розуміти будь-яку культуру – означає розуміти її семіотику, вміти встановлювати значення використовуваних в ній знаків і розшифрувати тексти, складені з них. Читач, з одного боку, ставить за свою мету зрозуміти текст так, як хотів того сам автор, зрозуміти його думки і задуми, його відчуття і переживання, а з іншого боку, – як він, Читач, цього хоче, розпочинаючи трансформацію тексту в новому силовому контексті його тлумачення. Так виникає мимовільне зіткнення неklasичного семантичного перекладу (назвемо його умовно "трансформаційний") з класичним філологічним (об'єктивним, що буквально передає форму і зміст перекладеного).

І тут виявляється неочікуване: найглибшим "відлунням" тексту, основою його ідентичності виявляється те спільне, транскультурне, що поєднує мене з Іншим (у діалогічній філософії – це концепт "Третього"). Тому з точки зору філософії діалогу культур інтерпретація – позитивно "упереджена": її пафос полягає у пошуку загальних екзистенційних смислів спілкування. Наявність Третього відводить від інтерпретаційного методу небезпеку захопитися імпровізацією настільки, що це спотворить текст.

Відтак, збереження адекватності і первинного зв'язку із текстом надає його інтерпретації достатнього рівня класичної "науковості" (у значенні верифікації), щоб головний культурологічний метод склав наукову основу здійснення поетичного перекладу на семантичних засадах.

Розгляд на базі філософії діалогу питання перекладу і поетичного перекладу як його частини викликає у науковців, перекладознавців і літературознавців ряд дискусійних питань, серед яких основними є наступні: чи є необхідною умовою суворе збереження форми ліричної поезії (віршового розміру, довжини та системи групування рядків), чи має перекладач, керуючись обґрунтованим у теорії інтертексту правом на співавторство, передавати свою самість у перекладі, чи, можливо необхідно залишатися виключно в іманентному смислового полі автора вихідної поезії, чи існує межа вольності поета-перекладача в образотворенні, якщо тлумачити поета як Читача у "двійчатці" діалогічного простору тексту?

Щоб зрозуміти, яким чином зберігається самість автора у безперервному потоку розгортання читацької свободи та тим самим відгородити семантичний переклад від можливих докорів у всюдозволеності з боку перекладачів-класиків, розглянемо більш детально питання інтерпретаційного аналізу тексту в культурології. З точки зору теорії архетипів К.Г Юнга автентичність авторського задуму складає фігуру Самості, закодовану у глибинних шарах поетичного тексту та виражену через його символіку. К. Юнг багаторазово наголошував на складності побудови та динамічності людського сприйняття, що знаходиться у постійному русі відносно оточуючої дійсності, що в цьому полягає важливість його підходу для вивчення поняття інтерпретації художнього твору. Проте вивчення художніх творів з боку їх архетипної побудови – це лише один з аспектів комплексного підходу культурологічного сприйняття і вивчення літературних текстів. Ідеї К. Юнга були використані представниками американської школи міфокритики, які наголошують на присутності "первісних формул" (архетипів) у творах представників класичної літературної думки. Важливо те, що відмічається наявність "...загальної тенденції до відтворення цих формул" [8, 247]. Саме це є аргументом на користь доцільності інтерпретації літератури за архетипною моделлю К. Юнга поряд з літературознавчим дослідженням літературознавчих аспектів художніх текстів, а також ролі цього підходу у вичерпності досліджень, що проводяться. Важливо відмітити, що К. Юнг не був схильний наголошувати на вичерпності своєї концепції, він лише стверджує необхідність зміщення акцентів з вивчення психології особистості автора на аналіз образів, що втілені у специфічних мистецьких формах [10, 15]. Відтак однією із завдань герменевтичної інтерпретації художнього тексту є виділення тих позасвідомих змістовних одиниць, що беруть участь в образотворенні художнього твору. В плані дослідження ліричної поезії це видається особливо важливим через насиченість таких текстів подібного роду образними одиницями. Також цікавим елементом є простежити і охарактеризувати прояви архетипального у ліричній поезії не просто на культурному а на культурно-часовому рівні із залученням такого елементу як різниця історичних епох.

Характерно, що сучасна філософія мови визнає наявність у тілі тексту архетипів, які фіксуються категорією "універсально-екзистенційного коду" (УЕСК). Наявність даного коду утворює своєрідний континуум, природу якого треба розглянути докладніше. Для цього потрібно співвіднести два виділені нами типи перекладів з відповідними класифікаціями видів спілкування у філософії діалогу, що органічно притаманні сучасній культурології. Опозиція буквального та семантичного перекладів, прочитана як дихотомія суб'єкт-об'єктного та суб'єкт-суб'єктного типів зв'язку, віддзеркалена в дилемі "спілкування – комунікація". Глибоко обґрунтовану філософсько-світоглядну методологію розмежування категорій "спілкування" і "комунікація" надає відомий російський філософ, естетик та етик М.С. Каган: його розробки з теорії комунікації та спілкування можна вважати базовими для формування некласичної філософії мови взагалі та діалогічності мови зокрема. Так, за М.С. Каганом, комунікація – це суб'єкт-об'єктні відносини, засновані на принципах управління, перетворення, пізнання та оцінки. Спілкування – це суб'єкт-суб'єктні відносини, які ґрунтуються на розумінні, співпереживанні, взаємозбагаченні та довірі партнерів одне до одного. Якщо у комунікації домінує інформаційний, раціонально-когнітивний та імперативний аспект, то у діалогічному спілкуванні – ціннісний, інтуїтивно-цілісний, емоційно-чуттєвий та альтруїстичний аспекти. Якщо комунікація має односпрямований та заздалегідь спланований характер (лекція, газетне повідомлення, сеанс психолога, творча зустріч, інтерв'ю тощо), то спілкування є двоспрямованим, спонтанним, імпровізаційним та вільним. У комунікації отримувач інформації (адресант) виступає у ролі знеособленого пасивного "приймача" ("публіка", "аудиторія"), а в спілкуванні – слухач (читач, глядач) постає як Інший – індивідуалізований і самобутній інтерпретатор повідомлень Я.

Для розкриття інтерсуб'єктивної природи слова велике значення мають напрацювання сучасних українських та російських філософів й лінгвістів, а також представників психології мови. У сучасній теорії комунікації (В.Ю. Даренський) каганівські типи інтеракції часто інтерпретуються як "інформаційний (діяльнісно-регулятивний)", наближений до комунікації, та "особистісно-сенсожиттєвий ("глибинний")", наближений власне до спілкування, – типи спілкування, асоційовані, відповідно, із

монологічною та діалогічною взаємодією [3, 3-11] Перший тип спілкування передбачає простий механічний обмін інформаційними повідомленнями з метою раціонального упорядкування соціальної практики.

Другий тип спілкування передбачає переживання цінностей і смислів індивідуального буття на рівні семантичного суб'єкт-суб'єктного простору взаємодії. Метою "глибинного спілкування" є передача метанаративів ("мета-цінностей" у А. Маслоу) – межових екзистенційних смислів буття у прикордонних комунікативних ситуаціях: релігійній практиці, молитовному досвіді, містиці, філософуванні, ліричній поезії, сповіді, повноцінному людському спілкуванні.

Кожен вид спілкування відбувається у межах власної реальності – своєрідного комунікативного континууму, інтерсуб'єктивного спільного поля взаємодії – етосу, – емпіричний ("видимий", об'єктивний, фізичний, іманентний) вимір якого служить основою "інформаційного" спілкування, а "емпірейний" ("невидимий", суб'єктивний, духовний, трансцендентний) – основою "глибинного" спілкування.

Розглядаючи процес поетичного перекладу простежуємо наявність у ньому обох рівнів спілкування: як емпіричного, так і емпірейного з переважанням значущості останнього. Саме "емпірейний" континуум складає контекстуальну передумову інтеракції суб'єктів у ході смислового перекладу, певний універсальний семантичний простір (в тартуській школі – семіосферу), спільність, універсальність, всезагальність якої, будучи первинною онтологічною даністю, фіксується категоріями "універсальний предметний код" (УПК у Н.І Жинкіна [5]) – для буквально-емпіричного перекладу – та "універсальний екзистенційно-смісловий код" (УЕСК у Г.В. Дьяченко) – для перекладу спілкування духовно-сміслового ("глибинного"). Категорія УПК фіксує однозначне відображення предметного світу і цілком визначається речовими структурами. Категорія УЕСК, що зіставляється у психології спілкування з межовими онтологічними модусами буття, його смислоконститутивними режимами, які уможливають самоактуалізацію особистості, у контексті екзистенціалізму наближається до категорії "екзистенціали", або фундаментальні "настрої" М. Хайдеггера, до яких належать образи і мотиви, пов'язані із переживанням космосу, застосуванням мови, турботою про Іншого, совістю, свободою тощо [9, 392].

Діалогічна (інтерсуб'єктивна) природа слова як ключова проблема неklasичної філософії мови виводиться безпосередньо з культурологічного аналізу екзистенційних кодів спілкування. В аналізі діалогічності слова велике значення має розмежування його зовнішньої форми, репрезентованої фонемою та морфемою, та внутрішньої форми, репрезентованої так званою "семемою" – цілісним імпліцитним смисловим наповненням слова, його ментально-духовною "віссю", яка, будучи усталеною і стійкою, одночасно має змінний, динамічний характер, кожного разу варіюючись в інтерпретативних втіленнях мовця.

Розуміння слова як простору діалогу знімає опозицію трактовок семема як динамічного або статичного утворення. На наш погляд, семема є однаковою мірою динамічною і статичною, рухливою і незмінною. Як вмістилище УЕСК семема є тим спільним і незмінним, що поєднує Я та Іншого у структурі мови, і водночас тим індивідуальним і плінним, що народжується у процесі мовлення як вираз свідомості Я. Діалогічна амбівалентність семема означає, що в її будові те спільне, що споріднює мене з Іншим (мова, культура, традиція), є одночасно глибинною основою ідентичності Я у вигляді екзистенціалів його психіки. З точки зору парадигми діалогу семема слова є не лише ознакою Я, але й фігурою Третього ("другого Іншого") у діалозі – посередником, який містить архетипно-генетичні основи людського спілкування, на базі яких формується індивідуальна ідентичність кожного з учасників взаємодії.

Якщо у даному ракурсі розглядати діалогічну природу поетичного перекладу, то очевидно важливим стає вибір перекладачем читачем оригіналу семем, що б споріднювали його Я з Я тих, на кого націлений створений ним переклад, бо інакше, виступаючи фігурою Третього, що покликане забезпечити адекватність діалогу між Я автору оригіналу та Я читачів перекладу, він не зможе забезпечити належного зв'язку, завдаючи чому стане прірва культурної традиції. До того ж необхідною передумовою належного перебігу діалогу культур у даному дискурсі є прояв індивідуальної ідентичності перекладача як одного з учасників діалогічної взаємодії.

Роль поетичного перекладу як діалогу культур, в свою чергу, було розкрито крізь призму понять "універсальний предметний код" (УПК), що полягає у однозначності предметних відносин у світі та "універсальний екзистенційно-смісловий код" (УЕСК), що передбачає духовно смислове спілкування другого рівня крізь пов'язані з культурою образи та мотиви. Саме другий рівень УЕСК виступає ключовим для діалогу, що відбувається крізь поезію. У даному світлі, враховуючи пов'язаність УЕСК з культурними архетипами стає очевидним діалог культур, що відбувається у процесі поетичного перекладу крізь семема запропонованих лексичних одиниць, що є будівельним матеріалом культурної традиції, яка, в свою чергу, здатна зробити вірш справжньою поезією. Враховуючи зміну культурних орієнтирів, що відбувається у випадку "трансформаційного" перекладу поезії саме на цьому другому рівні спілкування має місце вияв діалогу культур у випадку з поетичним перекладом.

Отже, у результаті аналізу динаміки герменевтичної процедури як семантичного перекладу ми виокремили два основних підходи до інтерпретації тексту, що склалися у сучасній культурології: умовно кажучи, класичний, об'єктивний, "іманентний" (з органічним для мовознавства тяжінням до реального ґрунту тексту) та неklasичний, суб'єктивний, "трансформаційний" (з притаманним для філософії тяжінням до видозміни вихідного тексту аж до повної його деконструкції у постмодерні). Дані підходи суголосні філологічним тенденціям "очуження" (іманентний феноменологічний підхід "епохе") та "одомашнення" (трансформаційний герменевтичний підхід до перекладу як до діалогу). Під час дослідження було виявлено три рівні поетичного перекладу як герменевтичної інтерпретації тексту, перший з яких можна визначити як "знаково-символічний", представлений різного роду культурними текстами; на другому "комунікативному" рівні до нас промовляють ідеологічні і ментальні риси культури, що базуються на найглибшому "генетичному" рівні, що представлений культурними архетипами, свого роду культурним корінням. На основі даної тривірневої структури було визначено два етапи поетичного перекладу, а саме розуміння як декодування ментальності оригіналу та трансформація, що полягає у пересадженні універсалій оригінальної культури на ґрунт архетипів культури реципієнта. Розкрито поняття Третього як транскультурного виявлення культурних універсалій, що є засобом збереження самості автора у поетичному діалозі-інтерпретації.

Література

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
2. Гадамер Г.-Г. Читання і перекладання / Ганс-Георг Гадамер ; [пер. з нім. В. Бабича] // Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: вибрані твори / пер. з нім.; упор. і вступ. сл. Д. Наливайка. – К.: Юніверс, 2001. – С. 152.
3. Даренский В. Ю. К вопросу о типологии диалогических отношений в истории цивилизаций / Віталій Юрійович Даренський // Філософські дослідження: Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Випуск 4. – Луганськ, 2003. – 238 с. – С. 42-52.
4. Дильтей В. Введение в науки о духе/ Вильгельм Дильтей; [пер. с нем. В. В. Библихина] // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX – XX вв. – М. : Из-во Моск. ун-та, 1997. – С. 108–134.
5. Жинкин Н. И. О кодовых переходах во внутренней речи / Николай Иванович Жинкин // Вопросы языкознания. – 1964. – № 6. – С. 26-38.
6. Каган М. С. К вопросу о понимании культуры / М. С. Каган // Философские науки. – 1989. – № 5. – С. 78-81.
7. Каган М. С. Мир общения. Проблема межсубъектных отношений / Моисей Самойлович Каган. – М. : Политиздат, 1988. – 320 с.
8. Современное зарубежное литературоведение. Концепции. Школы. Термины; под. ред. И.П. Ильина, Е.А. Цургановой. Энциклопедический справочник. – М.: Интрада – ИНИОН. – 1996. – С. 247
9. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер; [пер. с нем. В. В. Библихина] // Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / сост., пер. с нем., вступ. ст., примеч., тематич. указ. и указ. имен В. В. Библихина. – М. : Республика, 1993. – С. 391-406.
10. Юнг К. Аналитическая психология: ее теория и практика / К. Юнг.— М.: Рефл-бук, 1998. – 295 с.

References

1. Bakhtin M.M. Estetika slovesnogo tvorchestva / Mikhail Mikhaylovich Bakhtin. – M. : Iskusstvo, 1986. – 445 s.
2. Gadamer H.-G. Chytannia i perekladannia / Hans-Georg Gadamer ; [per. z nim. V. Babycha] // Gadamer H.-G. Hermenevtyka i poetyka: vybrani tvory / per. z nim.; upor. i vstup. sl. D. Nalyvaika. – K.: Yunivers, 2001. – S. 152.
3. Darenskiy V. Yu. K voprosu o tipologii dialogicheskikh otnosheniy v istorii tsivilizatsiy / Vitaliy Yuriyovich Darens'kiy // Filosofski doslidzhennia: Zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia. – Vypusk 4. – Luhansk, 2003. – 238 s. – S. 42-52.
4. Dil'tey V. Vvedenie v nauki o dukhe/ Vil'gel'm Dil'tey; [per. s nem. V. V. Bibikhina] // Zarubezhnaya estetika i teoriya literatury XIX – XX vv. – M. : Iz-vo Mosk. un-ta, 1997. – S. 108–134.
5. Zhinkin N. I. O kodovykh perekhodakh vo vnutrenney rechi / Nikolay Ivanovich Zhinkin // Voprosy yazykoznaneya. – 1964. – № 6. – S. 26-38.
6. Kagan M. S. K voprosu o ponimani kul'tury / M. S. Kagan // Filosofskie nauki. – 1989. – № 5. – S. 78-81.
7. Kagan M. S. Mir obshcheniya. Problema mezhsu"ektnykh otnosheniy / Moisey Samoylovich Kagan. – M. : Politizdat, 1988. – 320 s.
8. Sovremennoe zarubezhnoe literaturovedenie. Kontseptsii. Shkoly. Terminy; pod. red. I.P. Il'ina, E.A. Tsurganovoy. Entsiklopedicheskiy spravochnik. – M.: Intrada – INION. – 1996. – S. 247
9. Khaydegger M. Vremya i bytie / Martin Khaydegger; [per. s nem. V. V. Bibikhina] // Khaydegger M. Vremya i bytie: Stat'i i vystupleniya / sost., per. s nem., vstup. st., primech., tematich. ukaz. i ukaz. imen V. V. Bibikhina. – M. : Respublika, 1993. – S. 391-406.
10. Yung K. Analiticheskaya psikhologiya: ee teoriya i praktika / K. Yung.— M.: Refl-buk, 1998. – 295 s.

Цыбулько В.А. Поэтический перевод как проявление диалога культур

Статья посвящена культурологическому анализу феномена поэтического перевода как процесса диалога культур с акцентированием на семиотическом подходе к диалогичности как взаимопроникновению смыслов культуры. Проанализирован перевод как акт взаимодействия между Автором (Другим) и Читателем (интерпретатором Другого), двухсторонняя связь которого осуществляется посредством герменевтической процедуры понимания и трансформации семантического поля текста.

Ключевые слова: поэтический перевод, интерпретация, оригинальный текст, культура Другого, диалог культур, культурные архетипы, универсальный предметный код, универсальный экзистенциально-смысловой код.

Tsybulko V. Poetical Translation as a Manifestation of Dialog of Cultures

The Author focuses his attention on the analysis of culturological analysis of poetical translation as a process of dialog of cultures. At the same time the Author has chosen the semiotic approach to dialogicity as an interpenetration of senses. The Author affirms that from culturological point of view poetical translation is a form of text interpretation presupposing dialogic transformation of the translated text into the semosphere of the Other's culture. Thus the Author of the article considers it possible to combine culturological and philological approaches which appears necessary for solving two problems. The first problem is to define the "philological" nature of culturology as a discourse of text semantic analysis as well as definition of cultural and semantic nature of translation as an act of culture, a sign of intercultural dialog and interpretation.

For the purpose of reaching goals set in his article the author changes emphasis of viewing the notion of archetypes (culturological concept proposed by C. Jung) and looks at them from point of view of literature science.

The Author defines three initial notions: "sense" as a definite sense, "text" as an exterior form of sense wording and "interpretation" as a method of reading. These very notions are those directing coordinates for definition of polisemantic notion of dialog taking place between the reader and the text. In its turn this dialog is the basis of hermeneutical interpretation.

The Author presents specifics of hermeneutical dialog in the discourse of poetic translation. This specifics consists in definition of semantic matrix of culture lying behind the spiritual diversity of the author's being. V. Tsybulko defines three levels of this matrix (the "Tree of Culture"). These levels are: the signs and symbolic level (verbal and non-verbal texts of culture, spiritual values); the communicative level (hidden sense of these texts) and the genetic level (cultural prototypes – archetypes).

On the ground of these levels two stages of an adequate translation are defined (in the broad semiotic sense of the word "translation"). The first stage is understanding of senses of the original text and the second stage is transformation of senses into the context of the target culture.

On the ground of culturological concept proposed by C. Jung about selfness of the text and availability of archetypes in it V. Tsybulko notices that it is important to view archetypic nature of lyric poetry not just on culturological level but on culturological and temporal level.

Viewing the dialogical nature of poetic translation on the ground of such notions as Me, the Other and the Third (the result of their interaction) V. Tsybulko emphasizes the necessity of translator's choosing sememes bringing his Self closer to the Self of those the translation is aimed at. It is necessary for omitting the gulf of cultural tradition.

For describing the role of poetic translation the Author of this article uses such notions as the "Universal Presentive Code" (UPC) which presupposes presentive relations and the "Universal Existential and Semantic Code" (UESC) presupposing spiritual and semantic communication. The last notion is a key one for dialog taking place within the frames of poetic translation.

In the result of analyses of semantic translation hermeneutic procedure V. Tsybulko defines two approaches to the process of text interpretation which have appeared in the up-to-date culturology. One of these approaches can be defined as the classic approach ("immanent" approach) in this case the source text is the basis for creating translation from point of view of the language science. The second approach is "transformational" approach. In this case significant changes are brought to the source text which entails its complete deconstruction. The Author of this article brings these approaches into correlation with philologic trends of "Alienation" (here the immanent approach is meant) and "Domestication" (transformational approach to translation as dialog is meant). In judgment of the Author of this article during poetical translation dialog of cultures takes place in case with transformational translation.

This article is a part of its Author's dissertation research ("Poetic Translation as a Phenomenon of Cultural Senses Interpretation") and it contains a number of questions he is going to answer during his further scientific work.

V. Tsybulko's article "Poetical Translation as Manifestation of Dialog of Cultures" meets requirements of the State Commission for Academic Degrees and Titles and can be recommended for publication.

Key words: poetic translation, interpretation, original text, Another's culture, dialog of cultures, cultural archetypes, universal subject code, universal existential semantic code.